

Het leven van Albert Helman

door Ko van Geemert

‘Veertig jaar na de afschaffing van de slavernij wordt Lou Lichtveld [de latere schrijver Albert Helman] in Paramaribo geboren. De katholieke krant *De Surinamer* van zondag 8 november 1903 annonceert dat F.G. Lichtveld-Rosheuvel bevallen is van een zoon – enkel de moeder wordt genoemd. Pas vier dagen later verschijnt er ook een annonce met de naam van de vader: Alphons Marinus Fransiscus [Franciscus?] Lichtveld; de naam van het kind wordt overigens niet vermeld. Het Suriname van Lichtvelds geboortedag, zaterdag 7 november 1903, droeg nog veel sporen van de drie eeuwen slavernij die voorafgegaan waren aan de emancipatie op 1 juli 1863. De kolonie, vanaf 1922 aangeduid met het eufemisme “overzees gebiedsdeel”, kan het best gekarakteriseerd worden met het woord: malaise.’

Het zijn woorden uit het begin van de onlangs verschenen biografie *Rusteloos en overal Het leven van Albert Helman*, geschreven door Michiel van Kempen.

Ruim 600 pagina’s verder eindigt Van Kempen deze biografie zo:

‘Op 16 juli 1996 vond de crematie plaats op de begraafplaats De Nieuwe Ooster [in Amsterdam] met enkel zijn kinderen.’ Helman was 10 juli overleden.

‘In februari 2003 reisden Cecilia, Noni, Harmie en Peter Lichtveld naar Suriname met een urn met de as van hun vader. Op de passaat verwoei de as in de kabbelingen van het zachtgele water van de Surinamerivier. Het laatste wat restte van een van de grootste Surinamers van de twintigste eeuw, keerde weer in de schoot van *Mama Sranan*.’

In 638 pagina’s, gevolgd door 225 pagina’s noten, bibliografie van werken van Helman, secundaire bibliografie en een register, schetst Van Kempen het leven van deze ‘Renaissance-mens’, deze ‘eerste schrijver uit de Nederlandse West’, zoals biograaf Van Kempen Helman noemt. Het moet voor Van Kempen een enorme opgave zijn geweest dit leven te beschrijven, waarmee hij in 1989 voorzichtig begon: Helman publiceerde circa 130 boeken, schreef onder zo’n vijftig pseudoniemen. Maar dat niet alleen: Lichtveld/Helman was ook prominent katholiek, componist, wetenschapper, journalist, diplomaat, politicus, minister, verzetsman. Hij nam deel aan de Spaanse Burgeroorlog, het revolutionaire Mexico van Cárdenas en maakte enkele Latijns-Amerikaanse coups van nabij mee. Hij speelde een rol in het verzet tegen de Duitsers in de

Tweede Wereldoorlog, maakte deel uit van het Nederlandse Noodparlement en was betrokken bij het naoorlogse dekolonisatieproces van Suriname. Een zeer veelzijdig mens dus. Hij sloot vriendschap met vele kunstenaars, onder wie Marsman, Slauerhoff, Béla Bartók, Joris Ivens, George Orwell, Pablo Casals, Frida Kahlo, Yehudi Menuhin. Wat dat betreft had de titel van deze biografie evengoed *Rusteloos en overvol* kunnen luiden.

Zijn bekendste werken zijn waarschijnlijk *Zuid-Zuid-West*, het relaas van een man die naar Europa trekt en nu als reisleader de lezer meetroont naar zijn geboorteland Suriname. Van Kempen besteedt aandacht aan de bestaansgeschiedenis ervan – Helman schreef het in 1925-'26 in Amsterdam – en aan het succes: 'Met zeven drukken zou het een van de succesvolste boeken van *De Gemeenschap* worden [het tijdschrift waarin het oorspronkelijk verscheen], en ook een *steady seller* voor Helman: in 1976 kwam de 12de druk uit.' En naast *Zuid-Zuid-West* natuurlijk de roman *De stille plantage* (1931), waarvan in 2009 de 25ste druk verscheen.

Van Kempen laat ook Lichtvelds privéleven niet onbesproken: zijn twijfels, zijn verhouding met vrienden, vrouwen, kinderen.

Kortom, we hebben hier een buitengewoon boeiende biografie in handen van een indrukwekkende figuur. Waarom in het boek niets te vinden is over de auteur ervan weet ik niet. Laat ik dit foutje hier goedmaken:

Michiel van Kempen (1957) is docent Nederlands en bijzonder hoogleraar Nederlands-Caraïbische literatuur aan de Universiteit van Amsterdam. Hij tekende onder meer voor de grootse, tweedelige *Geschiedenis van de Surinaamse literatuur* (2003) en voor tal van andere studies over de literatuur van Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen.

Vermeld moet nog worden dat het boek een groot aantal zwart-witillustraties bevat en dat Van Kempen ons in het vooruitzicht stelt dat het enorme Helman-archief beschikbaar komt op een Albert Helman-website.

Tot slot: het boek is 'opgedragen aan de liefdevolle nagedachtenis van Els Moor (1937-2016), steun en toeverlaat van de Surinaamse schrijvers.' Ze is zonder twijfel van grote betekenis geweest voor de Surinaamse literatuur.

Net als Michiel van Kempen.

Michiel van Kempen, *Rusteloos en overal Het leven van Albert Helman* (2016)
Uitgeverij In de Knipscheer, 863 pagina's, geïllustreerd.
ISBN 978 90 6265 925 8

Bron: *Parbode. Surinaams magazine*, nr. 127, november 2016, jrg.11